

Az okkult polgri

A falunak látszó, 2013-ban várossá avanszált Aba polgármestere, Kossa Lajos 1994 óta vezeti helyi népét, jelenleg mintegy négy és fél ezer főt. Kossa, akiről tudható, hogy várossámán, Abát „az új világ egyik mindenoldalú jövőszigetévé” kívánja fejleszteni, bármit is jelentsen ez. Erélyesen küzd a láthatatlan világból ellene áskálódó ártó szellemekkel, a testületi üléseken tibeti hangtálat kongat, gyertyát gyújt, hogy fénye elűzze a negatív szellemiségeket, és négy üres széket állíttat az asztal mellé, hogy ott üljön és döntéseiben segítse őt Széll Kálmán, Gandhi, Martin Luther King és a dalai láma. Bizonyára az ő támogatásuk, hozzá még némi boszorkányság kellett ahhoz, hogy huszonnégy éven át mindig újra megválasztották polgriak Kossát. Bár lehet, hogy sokan félnek tőle, az is befolyásolhatja az emberfiát szavazáskor.

Hogy mindemellett sikkasztással vádolják, az csak megerősítette bennem a benyomást, hogy az abai polgármester hasonlatos lehet a láthatatlan világ támogatásával hatalomra jutó és azt megtartó, emellett korrupt afrikai vezetőkhöz. Még a hajdanvolt afrikai életemben hallottam, nem is egyszer, hogy elnökök, királyok, hadvezérek körülveszik magukat varázslókkal, fétisisztákkal, mágusokkal, talizmánokat és rejtelmes varázsszereket nagy hozzáértéssel használó vajákosokkal, segítségük nélkül nem is tudnák megtartani hatalmukat.

76

A *Jeune Afrique* című pánafrikai hetilap – alapíttatott a függetlenség évében, 1960-ban, van benne politika, gazdaság, kultúra, sport, társadalom, minden, ami afrikai aktualitás – online változatában hamar rábukkantam témánkat tárgyaló írásokra. A Szaharától délre a láthatatlan világ és a politikai hatalom ma is meglehetősen elválaszthatatlan, bár ennek megállapítása nélkülözi a politikai korrektséget. Ugyanis ezzel csak erősítjük az ősi hagyományokba merevedett Afrika képét, amelyben fétisiszták, marabuk, gyógyítóemberek, más varázslók és boszorkányok uralják a képzeletet. Sőt, a valóságot. Ám nincsen ezzel Afrika egyedül, Ázsiától sem idegen a hatalom és az okkultizmus kapcsolata, sőt, és itt most François Soudant, a számos elnöki palotába bejáratos francia újságíró idézem, „noha jól őrzött titokról van szó, a beavatottak pontosan tudják, hogy Franciaországban Mitterrand és Chirac elnök is, valamint néhány nevezetes politikus a Negyedik Köztársaság idején, mint például Edgar Faure, odaadó »kliensei« voltak ennek a lebilincselő univerzumnak.” (A jól őrzött titokról már én is hallottam régebben susogni.)

Afrikában a függetlenséggel, az elektromosság és az oktatás elterjedésével nem föltétlenül járt együtt a felvilágosodás szelleme, nem tűnt el a varázslás, a láthatatlan erők hatalmába vetett hit vonzása. Az egypárti rendszerek idején egészen az 1990-es évek elejéig az olyan hírhedt zsarnokok, mint Mobutu, Eyadéma, Bokassa és mások, szemérmetlen nyíltsággal veték magukat körül fétisisztákkal és a Korán tiltása ellenére varázslással is

foglalkozó marabukkkal. A hatalmi, gyakran véres harcok nemegyszer sötét, láthatatlan erők elleni küzdelemnek álcázták magukat, összecsaptak a varázslók, és az ellenzék, azaz ellenséget huhogó bagolynak, ártó kígyónak, dupla páncélú teknősbékának bélyegezve fizikailag is megsemmisítették.

A múlt század 90-es éveinek közepén Zaire (későbbi nevén Kongói Demokratikus Köztársaság) 32 éven át uralkodó katonai diktátora, Mobutu (teljes nevén Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga) hatalmas összegeért hozatta Szenegálból, Maliból és Mauritániából a marabukat, akik egy teljes emeletet foglaltak el a kinshasai Hotel Intercontinentalban, miközben próbálták kigyógyítani a diktátort rákjából. Nem sikerült. Mobutu uralmának utolsó évei az egész vezető réteg számára a boszorkányság jegyében teltek: egyik minisztere például nyilvánosan bevallotta, hogy az ördöggel kötött szerződése jegyében hullákkal aludt, hogy biztosítsa magának élete végéig tárcája megőrzését.

Idáig tudomásunk szerint Aba polgármestere, Kossa Lajos soha nem mérszkedett a láthatatlan erőkkel folytatott szövetségében vagy harcában; nyilván a témától függ, milyen viszonyban van az okkult hatalmakkal. Ez utóbbiak támogató jóindulata a jelek szerint érdekében áll, mert a gonosz erői, az ügyészség álorcája mögé bújva, sikkasztással vádolják és felfüggesztett börtönbüntetést kértek rá, holmi potom tízmillió forintnyi önkormányzati pénz eltüntetése ügyében. Eme ármánykodás mögött csakis „Paprika-jancsi, Sunyi Róka és Pávaskodó Pulyka” állhat, akik a láthatatlan világból próbálják „zavarni az értelmes, érdemi testületi munkát”, miként ezt a polgármester maga mondta a saját szájával, az Abai hírek is közzétette, így videón élvezheti az internetes ország-világ.

Erről az épületes jelenetről eszünkbe juthat az a gyakori értelmezés, hogy egyetlen magyarázat kínálkozik az afrikai állami vezetők többnyire érthetetlen, szubjektív és homályos döntéseire: az, hogy okkult erőkkel szöveteztek. Következésképpen a kijátszásukra is okkult erőket kell mozgósítani.

Nincs közszereplő Afrikában, aki megengedné magának, hogy ne vegye komolyan ezeket a dolgokat. Különösen választások előtt vagy kormányátalakítás idején, netán államcsíny előkészítése során. Az események szereplői fölvértezik magukat: varázsitalt isznak, élő állatot temetnek a földbe, rituális bemetszéseket végeztenek a bőrükön, akár rituális gyilkosságokat is elkövetnek, lehetőleg kisgyerekeken.

Papok, lelkipásztorok és imámok is hisznek a láthatatlan világ ártó szellemeiben, már csak azért is, mert gyakran fordulnak hozzájuk híveik, hogy segítsenek hatástalanítani a varázslatokat. Nincs könnyű dolguk, amikor olyan félelmetes jelenségeket kell ártalmatlanná tenni, mint például a juhászt, aki nappal Bibliával a kezében legelteti nyáját, éjszaka viszont varázslóként rója az utakat, vállán talizmánokkal teli tarisznyája... Az efféle borzongató hírekről beszámoló újságírók állítják, hogy még azok a politikusok is, akik nem hisznek az ilyen babonákban, kénytelenek úgy tenni, mintha hinnének, hogy megőrizték híveik bizalmát.

A többpártrendszer és a politikai élet viszonylagos nyitása föllendítette a varázsláspiacot, mert növelte a hatalomért küzdők számát és izgalmukat

a vetélkedés során. Legtöbb esélyük többnyire a hatalmon lévőknek van, mert tudvalevő, hogy a leghatékonyabb varázsszer az, amiért a legtöbbet fizetnek. A hatalmi harcban részt vevők nem sajnálják a pénzt. Varázslókat mindig saját falujukból, saját etnikumukból választják ki, természetes, hogy bennük bíznak meg a legjobban.

Fontos dolog a védekezés, különösen választási kampány idején, amikor tartani lehet az ellenfél fétisisztáinak sokasodó manővereitől. A legutóbbi választáson Kongó-Brazzaville-ben ez volt a recept: kis szertartás kinn a természetben, el kell fogyasztani egy keserű italt (titok az összetétele) féltucatnyi gyógyfüvekből, pálmaolajból és kókuszdióból gyúrt gombóc társaságában, miközben a varázsló fehér krétával bekeni a védelmet kereső homlokát és orcáit. Ha az ügyfél nemcsak védelmet akar, de kettőzött erővel vissza is küldené a mágiát, szolgálnia kell a vetélytárs fotójával, továbbá egy hozzá tartozó tárggyal, legjobban, ha az néhány hajszál vagy levágott köröm. Ehhez persze az is kell, hogy legyen egy cinkosa az ellenfél táborában... A művelet ára egyébként 30 ezer CFA frank (kb. 45 euró).

A boszorkányság demokratizálódott – mondja egy kameruni antropológus, François Bingono Bingono. Nagyvállalatoknál és minisztériumokban egy kinevezett vezető csak akkor foglalja el elődje irodáját, ha már a saját fétisisztája „fertőtlenítette”. Jobb elővigyázatosnak lenni, mert nem alaptalan a feltételezés, hogy az előd fétiseket rejtett el a helyiségben, amivel továbbra is biztosítaná a hatalmát. Egy közmunkákat felügyelő csoport vezetője követelte, hogy mielőtt elfoglalja, cseréljék ki az iroda teljes bútorzatát. Egy rendőrfőnök hasonlóképpen, miután meglátta, hogy elődje egy koponyát helyezett el az íróasztalán.

78

Elefántcsontparton egy erősen vitatott elnökválasztás után 2011-ben a végül győztes elnök hívei a palotából kidobálták és megsemmisítették a vesztes és letartóztatott elnök összes fétisét (sok volt neki), majd még aznap dübörögtek az utcán az új hatalom buldózerai, és lerombolták az addig érvényes emlékműveket. (Mennyivel kifinomultabbak vagyunk, hogy csak szoborparkba szállítva dugjuk el, ami a múltra emlékeztet.) Az új elnök, Alassan Ouattara, azóta is hatalmon van, a saját fétiseit akarta. Katonái amulettekkel, talizmánokkal, varázsgyűrűkkel és kagylókkal aggatták tele magukat. Fétiseik biztosították a győzelmet a csatamezőn, és hitük szerint védelmezték őket a golyók ellen.

Gabonban az *Egyesület a rituális bűntettek elleni harcért* félelmetes számokat tesz közzé: több tucatra tehető minden évben a rituális gyilkosságok gyerek és felnőtt áldozatainak száma. A legkeresettebb szervek: a nyelv, a szemek, a fülek és a nemi szervek, lehetőleg a még élő áldozatokról levágva. „Minél nagyobb a szenvedése, annál nagyobb lesz a hatalma annak, aki az így megszerzett testrészt birtokolja” – magyarázta nemrégiben egy varázsló a Canal+ tévécsatornán. Szenegálban egy kórházi ápoló szerint igen jó árat kínálva gyakran kérnek tőlük placentát, körülmetélt kisfiúk előbőrét, holtan született csecsemők fejét.

Maliban van egy messze földön híres fétisiszta, aki egyenesen Sátánnak hívhatja magát. Képviselőket, pártvezéreket, hadurakat és hadvezéreket fo-

gad, legtöbbször a láthatatlanná tevő gyűrűért és a golyókat elhárító varázsszerért keresik fel. Nincs fix ára a szolgáltatásainak, adományt kell neki adni kinek-kinek a lehetőségei szerint. De ha ahhoz képest keveset ad, jelzi fenyegetőleg Sátán, bármikor visszavonhatja munkája eredményét...

Lám, milyen jó nekünk, hogy Európában vagyunk, és felelős vezetőink ellenségei csak paprikajancsik, sunyi rókák, akármilyen pulykák – ebből azért nagy baj nem lehet. Nem folyik vér. Nem is fog, hiszen Gandhi figyel egy üres székről.

Hargitai Miklós

Bezár a Lenin

A múlt hónap vége felé fehér alapon piros felirat bukkant fel az üzlet kirakatában: „Végkiárúsítás, 30-40 százalékos kedvezmény”. Nem volt nagyon feltűnő, de azért azt sem mondhatnám, hogy megbújt a gumicsizmák, a terepszínű kabátok és a homloklámpák között. Egyszerűen csak ott volt, visszafogottan, de egyértelműen jelezve, hogy valami véget ér. Mindennap elmegyek a bolt elé, így azonnal föltűnt – akár aznap bemehettem volna, amikor kitétték, de mégis vártam egy darabig. A megváltoztathatatlanról nem sürgős megbizonyosodni.

Hozzátartozott az életünkhöz, az enyémhez mindenképpen. Amennyire vissza tudok emlékezni, hároméves korom körül kezdtem horgászni, és mire iskolás lettem, tavasztól őszig minden szünetet és a legtöbb hétvégét a vízparton töltöttem. Először a Római-part stégjein meg a balatoni mólókon horgásztunk apámmal, aztán egyre többször egyedül is Balassagyarmaton a Nyírjes tavain, az Ipolyon, Pesten és Budán a Dunában, a péceli Tőzeg tavakon – mindenütt, ahol volt víz, és talán (legalább a reményeimben) valamennyi hal is. Kárászra, keszegre, sügérré, pontyra, csukára, bármire. Nem is a halért, hanem a kapás izgalmáért és a zsákmány átmeneti örömeért. A tudatért, hogy még a Rákos patak akkor egyértelműen (szemre és szagra is) szennycsatornának tűnő, Pécelen a kórház, a városhatárban a szennyvíztisztító, Rákosligetnél a Budapesti Vegyi Művek által táplált folyóvízben is élnek halak – ottani szóhasználatul putrák, hivatalos nevükön fenékjáró küllők, amelyeket természetesen senkinek nem jutott eszébe megenni. Meg a tapasztalatért, hogy a Műgyetem kanális befolyójánál a vízben utazó emésztetlen és félig emésztett ételmaradékok, használt pelenkák és az emberi anyagcsere egyéb produktumai között akkora jászkeszegek és márnák akadnak időnként a horogra, hogy szerencsés az ember, ha csak a zsinórt szakítják el, amikor a Duna sodrását kihasználva megpróbálnak szabadulni, és nem törik össze rögtön a botot is.

A horgászáshoz kellékekre – horgokra, damilokra, úszókra, ólmokra, etetőkosarakra, botokra, orsókra, szákokra – is szükség van. Eleinte még fűz-

faággal, cérnával, gemkapoccsal kergettük a halakat, de a hetvenes évek valamelyik karácsonyára már horgászbót és tárolóorsót is kaptam (orosz gyártmány volt mindkettő, az orsó akkoriban 25 forintba került, az 1,8 méteres, üvegszálás műanyagból készült bot pedig néhány évvel később egy fásasztás alkalmával tényleg kettétört). Ezeket a nélkülözhetetlen felszerelési tárgyakat Budapesten két helyen lehetett beszerezni: a Váci utcában, a Nagybudapesti Horgász Egyesület irodájával egybeépült árudában, meg az igazi, a nagy, a világgraszoló horgászboltban, a Lenin (újabban megint Teréz) körút 34.-ben. Az utóbbi üzlet a horgászköznyelvben máig őrzi a Lenin nevet, és egyfajta legenda is övezi még („a Leninben minden van”), annak ellenére, hogy a magántulajdonú boltok megjelenésével – nem ma, hanem már a 80-as évek elejétől – fokozatosan minden privilégiumát elveszítette. Előbb a kvázi monopolhelyzetet, később a tavaszi szezonkezdetkor reggelenként a bejárat előtt kígyózó sorokat, mára pedig a kiemelkedőnek számító választékot, a vevők és az eladók nagy részét is. A Lenin eredetileg a Triál Szövetkezeté volt, utóbb a Magyar Országos Horgász Szövetség cége, a Horgászciikk Készítő Vállalat (Hokév) üzemeltette. Olyan csodákat árultak, mint az eredeti japán, azaz tényleg Japánban készült Ryobi 23-as és 33-as peremfutó orsó, a Magyar Optikai Művek (MOM) szintén kiváló orsói, a német, szoknyás Forelle, a szintén Germina-gyártmányú, nagy testű halak ellen is bevethető Rileh Rex, a ma már old timernek számító, egyre növekvő értékű Abu Cardinal, a légies Shakespeare Sigma, a Pap László magyar műszerész által gyártott „B” Speciál (a mester lakcíméről kapta a nevét: Villányi út 40/B), a narancsos Úttörő és a kétszínű Öszvér horgászbót, meg a szintén narancsszínű Budapest, amely a legnagyobb példányszámúban eladott pontyozóbót volt Magyarországon. Akkor még létezett versenyképes, a nyolcvanas évek közepéig a világszínvonalal lépést tartó magyar horgászciikkgyártás, de már vehetett nyugati árut is, aki akart. A Lenin volt az egyetlen hely a fővárosban, ahol télen mindig árultak csalihalat – a vállalati halastóból hozott cöndört, azaz gyöngyös razbórát, az amurral meg a busával együtt betelepített apró szeméthalat; őshonos és ma már védett szivárványos öklét, vörösszárnyú keszeget –, és a ragadozó halak eledeléül bekészített falatok közé rendszeresen odakeveredett néhány, ugyancsak hálólal kifogott kicsinyke compó, törpeharcsa, sőt egyszer (a saját szememmel láttam) valahonnan még egy kecsge is.

A nagy akvárium télen-nyáron ott volt a lépcsős bejáratától balra a kirakatban, egyfajta címerként, nyáron üresen, vízköves oldalakkal, télen csurig töltve, kompresszoros, bugyborékoló oxigénpumpával és a cöndörök faltól falig hullámzó csapataival. Ott van ma is; márciusig naponta nézegettem, pedig egy kis kerülőt kell tennem miatta, amikor munkába megyek – nem sokat, csak egy saroknyit, és egy (lélekben még mindig) megszállott horgásznak bőven megér egy saroknyi kitérőt, hogy mindennap halakat, horgászokat és legalább a kirakatban horgászbótokat lásson. Abban, hogy mindennap, persze van némi túlzás, mert az akvárium tényleg ott volt mindig, és a botok is a vastag ablaküveg mögött, de a bolt az utóbbi években már csak heti három napot volt nyitva, szerdán csupán déltől, csütörtökön és

pénteken pedig egész nap. Horgászok értelemszerűen csak a nyitvatartás napjain jöttek, ha leszámítjuk azokat, akik, ahogyan én is, mostanában inkább csak fejben horgásznak, de azért szeretnek megállni és ábrándozni a kirakat előtt.

Így múlik el tulajdonképpen minden. A Hokév már nem létezik: az utódja, egy káefté már csak vagyongereléssel foglalkozik. A magyar horgászbötkök és orsók gyártása megszűnt, igaz, úszókat és csalikat még készít néhány kisebb-nagyobb magánvállalat, változatlanul világszínvonalon. A Magyar Optikai Művek sorsa igazi vadprivatizációs kudarc történet: széthordták, szétlopták, a helyén – a Gesztenyével szemben – a Fotex gránitba csomagolt irodaháza magasodik (az eredeti MOM-székház Budapest egyik jellegzetes épülete volt, példás összhangban az utca túloldalán álló MOM Művelődési Házzal – az utóbbi szerencsére még megvan, a Fotex-palota meg úgy bámul rá, mint a 90-es évek lila öltönyös újvállalkozói a Palugyai-tortára). A horgászás sem ugyanaz már. A horgászok szövetségének elnöke egy közepesen ismert Fidesz-közkatoná, parlamenti képviselő és egyben a botránytól botrányig tántorgó teniszszövetség vezetője. Egyetlen feladata, hogy a bő háromszázezer szervezett horgászt megtartsa valahogy a kormánypárt közelében (olyan húzásokkal, mint a természetes vizeken történő halászat betiltása, aminek első hallásra minden horgász örül – amíg meg nem tapasztalja, hogy az állományszabályozó halászatok elmaradása helyrehozhatatlan károkat okoz a Balaton és a nagy folyók ökoszisztémájában).

Néhány heti töprengés után azért bementem a Leninbe, húsvét előtt, még éppen jókor, az utolsó napok egyikén, hogy utoljára megnézzem. Belül ugyanaz a fából épült, galériás enteriőr fogadott, ami már vagy harminc-negyven éve mindig. Az árukészlet meglehetősen foghíjas, mert a leárazott felszerelést gyorsan elviszik, újabbat pedig már hónapok óta nem rendelnek. Odabent egyetlen eladó – az utolsó mohikán, az egyetlen megmaradt ember a cégnél, aki még meg tudja különböztetni a vízigolyót a kapásjelzőtől. Azt hiszem, mindössze egyszer találkoztam vele az utcán, kora reggel, amikor fekete bőrkabátban, a kezében fekete diplomatáskával jött az Oktogon villamosmegálló felől. Nem ismertem meg, csak utólag ugrott be, hogy ő lehetett, amikor én már a szerkesztőségben voltam, ő meg bizonyára a maga munkahelyén. Bent a boltban mindig sokkal magasabbnak tűnt, és nem csak azért, mert hazai pályán volt, mindig köpenyben és aranykeretes szemüvegben – a pult mögött valószínűleg dobogó van, hogy a hátsó polcokon is mindenhez hozzáférjen.

Szomorúság látvány a kiürülő üzlet. A vaníliaillat változatlanul erős – a halaknak állítólag kiváló a szaglászuk, a csalikat évtizedek vagy talán évszázadok óta illatosítják a kedvükért –, nem is az átlátszó fóliatasakokból, a színes kukoricák közül jön, hanem a falakból meg a padló réseiből. Majd odalesz ez is, ha a Leninből pubot vagy szoláriumszalont csinálnak. Utánpótlás nincs: a bolt a horgászciikkgyártó utódcégéé még, de van vagy száz konkurensa a városban, és az apadó forgalom már nem termeli ki a rezsit meg a munkabért. Biztos alakulhatott volna másképp is, de így alakult. A köpenyes ember nyugdíjba megy, az üzletet becsukják – nem fog sokáig

üresen állni, ahhoz túlságosan jó helyen van. Ez az élet rendje: a kis halakat megeszik a nagyobb halak, a szocializmus utolsó, gondosan álcázott szigeteit is meghódítja az igazi piacgazdaság. A Lenin a nagy túlélők egyike volt: a katona, aki évtizedekkel a kapituláció után sem vesz tudomást a vereségről. Végül is szép teljesítmény, ráhúzott még majdnem harminc évet.

Most tavasz van, bármikor lesétálhatok a Duna partjára horgászokat nézni, ha hiányzik a víz. Csak télen lesz nehéz, amikor hiába kanyarodok majd a 34-es számú ház felé, az akvárium nem lesz már a kirakatban, és a cöndörök, ahelyett, hogy az ablakban várnák, amíg feltálalják őket egy éhes csukának, ott maradnak bezárva a jég alatt abban a messzi halastóban.

Végel László

Éhségstrájk-maraton vagy számháború

82

Szerbiában kiszámíthatatlan és zűrzavaros helyzet uralkodik. A nagyobb városokban a hónapok óta tartó tüntetések nem lanyhulnak, úgyhogy a kormánykoalíció megelégedte, hogy mindig az ellenzék tüntet, és úgy határozott, hogy ezentúl ő is tüntetni fog, mégpedig az erőszakos és a fasiszta ellenzék ellen. Először Újvidéken, aztán majd Belgrádban. Március 11-én tömve volt Újvidék főtere, a Szabadság tér és a Zmaj Jovina sétálóutca, amely egyébként esténként tömve van, az utcai teraszokon mind tömegesebben tervezeti az újvidéki fiatalság az elvándorlást. Ez most még nem olyan egyszerű vállalkozás, hiszen Szerbia nem EU-tag, de a felmérések szerint immár több mint félmillió – főleg fiatal – távozott az országból. 2020 januárjától azonban a németek megkönnyítik az EU-n kívüliek befogadását, mivelhogy megszigorították a migránsok beáradását, a Nyugat kénytelen lesz Kelet-Közép-Európából beszállítani a szükséges munkaerőt. Ha így haladunk, akkor a keleti régió aggasztón kiüresedik.

A nyári teraszokon egyelőre arról folyik az eszmecsere, hogy milyen jó a vajdasági magyaroknak, könnyűszerrel jutnak magyar állampolgársághoz, és egykönnyen veszik a vándorbotot. A vajdasági magyarok tényleg tömegesen vándorolnak ki a szülőföldről. Nem csoda, hogy ezek után a szélsőséges szerb nacionalistáknak semmi kifogásuk nincs a kettős állampolgárság ellen. A kilencvenes években Šešelj nacionalistái szorgalmasan festették a falakra a falfrkákat, hogy „magyarok kifelé”, a magyar exodus mégsem volt akkora, mint mostanság. Most önként távoznak, tehát a radikális nacionalistákat nem érheti vád, hogy etnikai tisztogatást végeznek.

Március 11-én azonban kiürült a Zmaj utca, eltűntek a székek, az asztalok, a fiataloknak nem volt alkalmuk a kivándorlásról töprengeni. A városi vezetőség felkészült a nagy napra, a SZERBIA JÖVŐJE elnevezésű tömegtüntetésre. A városközpont egyszerre kihalt lett, olyan, akár egy szellemvá-

ros. Özönlöttek a buszok Újvidékre, demonstráltak a kormánypártok. Kissé furcsállottam, mert a kormánypártok nem szoktak demonstrálni, legalábbis a demokratikus országokban nemigen, ők a jó kormányzással demonstrálnak, és ha tényleg jól kormányoznak, akkor nincs szükség tömeggyűlésekre. Az ellenzék előbb demonstrál. A kormánypárti tömegtüntetések óvhatatlanul Milošević háborúba vezető „méltóságteljes és békés” tömegtüntetéseit juttatták eszembe.

Ezért az első pillanatban azt gondoltam, hogy mégsem a kormánypártok demonstrálnak. Kétkedésem azonban nem tartott sokáig. Elállt a szemerkélő eső, és kiléptem az utcára, hogy átvegyem a megjavított szemüvegemet, a lencsét kellett kicserélni, mert romlott a látásom. Útközben leállított egy kisebb csoport, s azt kérdezte, hol van a legközelebbi taxiállomás, mert időben el kell jutniuk a meetingre. Autóbusszal érkeztek Dél-Szerbiából, és séta közben eltévedtek. Nem ismerik a várost, fogalmuk sincs arról, hogy jussanak el a demonstráció színhelyére, csak azt tudják, hogy egy templom előtti téren lesz. Mondom nekik, hogy tíz percre van a taxiállomás, mire kétségbeesetten az órájukra pillantottak, jaj, jaj, elkésnek, ebből baj lesz, mondogatták rémülten, a főnök megrója őket. Meg is sajnáltam a jajongó tüntetőket.

Nem tudom, hogy a szerencsétlen emberek eljutottak-e az esemény színhelyére, amelynek fő szónoka Aleksandar Vučić államelnök volt. Keményen ostromozta az ellenzéki vezetőket, fasisztáknak és tolvajoknak, rendbontóknak nevezte őket, majd méltatta Szerbia sikereit, és bejelentette, hogy ajándékot hozott Újvidéknek: egy külföldi befektető csokoládégyárat alapít a városban. Szót kapott Pásztor István, a VMSZ elnöke, a tartományi képviselőház elnöke is, elítélte az ellenzéki tömeggyűléseket, méltatta Vučić államfővel való immár közel egy évtizedes barátságát. „Szerbia a vajdasági magyarok hazája, büszke vagyok a közösségemre, mely hű az országhoz, készen áll arra, hogy nehézségekkel is megküzdjön annak érdekében, s egyetlen célja van: normális, demokratikus államban élni”, hangsúlyozta. A magyarok derekasan kivették a részüket a kormánypárti tüntetésekből. A Pink nevű kormánypárti tévé kamerája előtt Vencel Valentin, az Újvidéki Színház igazgatója és Ökrész Erzsébet, a Fórum Kiadóház igazgató asszonya méltatta a méltóságteljes tömegdemonstrációt.

A tömeg szétszéledt, de a közélet egyre durvább lett, hiszen másnapra az ellenzék tervezett tömegtüntetést Belgrádban. A Szerb Haladó Párt képviselői bejelentették, hogy éhségstrájkot folytatnak, úgymond a „fasiszmus és az erőszak terjedése ellen”. A helyzet paradox, mivel a kormánypártokban egyre több szerepet kapnak a hágai bíróságon elítélt háborús bűnösök. Könyveiket a hadügyminisztérium adja ki, vagy pedig a pártelnökségbe választják be őket. Aleksandar Vulin hadügyminiszter tanácskozott a hadsereg vezetőivel, akik bejelentették, hogy meg fogják akadályozni az államcsínyt, megvédik az alkotmányos rendet, majd Vulin hadügyminiszter közölte, hogy éhségstrájkba lép, így tiltakozik a fasiszták ellen. Délutánra azonban Aleksandar Vučić államelnök tanácsára a hadügyminiszter „nehéz szívvel” elhalasztotta az éhségstrájkot, ezt követően, ugyancsak az állam-

elnök tanácsára, a Szerb Haladó Párt képviselői is kollektíven prolongálták az éhségstrájkot, de közölték, ha az ellenzéki képviselők éhségstrájkba lépnek, akkor ők sem maradnak le, és esküdöztek, ők tovább bírják, ami azt jelenti, hogy kezdődik az éhségstrájk-maraton.

Az éhségstrájkból nem lett semmi, ám a kormánypárti képviselők éjszákára bevonultak a parlament épületébe, hogy megvédjék az ellenzéki vandalizmustól. Közben a Szerb Haladó Párt tagjai néhány ellenzéki városban behatoltak a városházára, azzal a jelszóval, hogy azt is ők őrzik. A magyarlakta Zenta sem maradt le. A Szerb Haladó Párt képviselői elfoglalták a képviselőházat, közleményt adtak ki, szerintük az erőszakoskodó ellenzékiek ellen tiltakoznak. Példaként hozták fel, hogy a napokban az egyik zentai iskola előtt a „vandál lelkületű” ellenzékiek performanszt adtak elő, és sértő plakátokat ragasztottak a falakra. Érdekes, hogy a többnyelvű Zenta pártja csak szerb nyelven adta ki a közleményt. Röviddel utána Nagybecskerekéről érkezett a hír, az ottani kormánypárti képviselők, köztük a VMSZ-esek is, bevonultak annak a városnak a képviselőházába, amelyben egyébként ők vannak hatalmon, és mindenre elszántan várták a „fasisztákat”.

Egyszeriben polgárháborús hangulat alakult ki, háttérben a katonasággal.

Míg a haladók és a VMSZ-esek virrasztottak, az ellenzék készült a nagy belgrádi tüntetésre. Éhségstrájkot nem szándékoznak folytatni, a parlamentet sem akarják elfoglalni, ezt jelentették be. A hatalom azonban nem hitt nekik. A parlamentbe bevonult a rohamrendőrség, hogy az ott tartózkodó kormánypárti képviselőkkel vállvetve védjék meg, ahogy mondták, a fasisztáktól a parlament épületét. Többször is kiemelték, hogy nem engedik, hogy megismétlődjön 2000. október 5., amikor Đinđić hívei erőszakkal bevonultak a parlamentbe. Így kezdődött Milošević bukása. A kormánypártiak retorikájában volt is némi logika, hiszen a legtöbb jelenlegi kormánypárti funkcionárius annak idején a Milošević-nómenklatúrához tartozott. A két tábor felállítása némi módosulással ugyanaz, mint 2000 októberében volt.

Az ellenzéki betartotta a szavát, egy ablaküveget nem törtek össze, a kormánypárti képviselők tehát lesre futottak, és a parlament épületéből hallgatták az ellenzéki szónokokat, akik diktátornak nevezték Aleksandar Vučić államfőt. Tisztességes választási feltételeket és szabad sajtót követeltek. A képviselők a parlament ablakából visszakiabáltak a tömegnek, hogy az ellenzéki vezetők tolvajok. A tüntetés békésen fejeződött be, ám a köztársasági és az önkormányzati képviselők mégis egész éjszaka őrizték az intézményeket a békésen nyugovóra térő „fasisztáktól”, akik a parlament előtt kitombolták magukat a diktatúraellenes jelszavak skandalálásával. A tüntetés befejezésekor Aleksandar Vučić kormányfő kijelentette, szándékában volt szónokolni az ellenzéki tüntetésen, de mivel látta, hogy csak maroknyian jöttek össze, lemondott a tervéről. Nem érdemes ilyen kevés ember előtt szónokolni. A kormánypárt szerint hétezeren tüntettek, az ellenzék szerint 35 ezren, a külföldi sajtó szerint több tízezeren. Egyben Vučić bejelentette, hogy a közeljövőben Belgrádban megrendezendő tömeggyűlésen 130 ezer ember előtt fog szónokolni. Egyébként is, ha ő szónokol egy kis faluban, akkor nagyobb számú tömeg jön össze.

Így kezdődött a szerbiai számháború.

A távoli szemlélő részére mindez egy gombrowiczi regényre emlékeztet, vagy pedig azt gondolhatja, hogy színházi bohózatot lát. Szerbiában azonban még a bohózat is polgárháborús. Főleg akkor, ha tudjuk, hogy a legfájdalmasabbnak számító Koszovó-kérdéssel még ebben az évben dűlőre kell jutni. Ebbe a feszültségtérbe lépett be a magyar kisebbség pártja, a Vajdasági Magyarok Szövetsége.

Egyelőre mulatnak a magyar nőkön.

Történt ugyanis, hogy Aleksandar Vučić államelnök Törökbecsére látogatott, és feltette a kérdést Saša Dujinnak, a helyi turistaszövetség elnökének, hogy miért nem tanul meg magyarul. Dujin erre így válaszolt: „Törökbecsén akkor lehet a legjobban megtanulni magyarul, ha az illető lefekszik egy magyar nővel”, mondta a köztársasági elnök színe előtt. A jelen levő Pásztor István magatehetetlenül mosolygott, és úgy tett, mintha nem hallotta volna a magyar nőket sértő kijelentést. Vučić elnök szintén mosolygott. Nem vette tudomásul, hogy nem csupán a magyar nőket sértegetik, hanem az elnöki intézményt is, hisz ilyesmit nem kellene mondani a kocsmában sem, nemhogy az elnök színe előtt. Azóta a különböző humoros tévéműsorokban azt javasolják Szerbia külügyminiszterének, Ivica Dačićnak, hogy egyszerre angol, francia és német nőkkel kellene barátkoznia. A külügyminiszter ugyanis nem tud se angolul, se franciául, se németül.

Parászka Boróka

85

Traktor, pecsenye – felfalni az uniót

Mintha hatalmas csokoládépapírba csomagolták volna Erdélyt, olyan a látkép néhány héttel az európai parlamenti választás előtt. A híres Rom csoki reklámja a Ceaușescu-korszak egyik utolsó, még kapható édessége köszön vissza a hirdetőoszlopról. A Rom csoki a rum-román szavak kínos keverékéből született „annak idején”, amikor a pionírlapok tele voltak a dákok és rómaiak ádáz küzdelmeiről és a román nép születéséről szóló képregényekkel, történetekkel. Abból az időből, amikor az alkoholizmus a teljes társadalmat érintő népbetegséggé vált. Amikor ivott a hiánygazdaságban céltalanul és értelmetlenül termelő gyári munkás, a politikailag megfélemlített, sarokba szorított és parkoló pályára állított értelmiségi, a folyamatos önfeladásra, önmegtágadásra kényszerített besúgó és az állandó megfigyelés alatt tartott megfigyelt. Vedelt az államilag tervezett, fenntartott nacionalizmus gőzébe pácolt többségi, és vedelt a megszegényített, történelemből ki- és átírt kisebbségi. Vedelt az egész ország, és ehhez keserédes mázt, mindenhol érezhető, visszatérő aromát a Rom csoki adott valamikor.

A termék, amely a hiánygazdaság utolsó jutalomfalata volt, nem tűnt el a rendszerváltással. Szinte azonnal felismerte az új román piac, hogyan lehet

profitálni a Ceaușescu-korszak iránti nosztalgiából, hogyan adható el újra, az adalékokkal, mesterséges aromákkal és színezékekkel dúsított nacionalizmus, hogyan szólíthatók meg az új idők hipszterei. A Rom csoki újra jelent, a régihez megszólalásig hasonló köntösben a polcokon, azzal az egyértelmű üzenettel, hogy minden megváltozott, és minden marad ugyanolyan. Az idén a politikai kampány is felfedezte magának ezt a makacs terméket, a szociáldemokraták a Rom csoki reklámjára hajazó választási plakátokkal jelentek meg – ezekkel vannak most tele a közterek. Tulajdonképpen nem is kellett volna ráírni semmit, mert ami ebben a formában jelenik meg, azt így is, úgymint megesszik itt az emberek, a szokások, a változtatni nem tudás és nem akarás rabjaiként. De a szociáldemokraták nem elégedtek meg a biztos recepttel. A „Rom” csokireklám formához hozzárendelték a trumpiánus idők üzenetét is: legyen Románia az első – ezzel és ehhez hasonló vágyakkal, követelésekkel terelik választóikat az urnák elé.

Akár önkritikaként is olvasható az üzenet a kormánypárt részéről, hiszen ciklusok óta a szociáldemokraták határozzák meg az ország sorsát, úgy tűnhet, mintha eddig nem Románia lett volna az első, mintha a most európai parlamenti mandátumokért versengő párt valamiért a saját maga által vezetett országot hátrább sorolta volna, megkülönböztette volna, és most a saját maga általi elnyomás alóli felszabadításra készülne. Ilyen logikai bukfenekkel nem sokan törődnek. A trumpiánus szellem a teljes romániai politikai teret maga alá gyűrte. Románia elsőbbségével kampányolnak a liberálisok, a globalisták, az antiglobalisták. Az RMDSZ is megpróbált felülni erre a vonatra. A magyar kisebbségi szervezet, amely az elmúlt évek (magyar kormányhoz kötődő) taktikázásai miatt kiszorult a román kormányból, jelentősen visszaszorult az erdélyi önkormányzatokból, szavazóit elszippantják az etnikai nyitásra (vagy annak látszatára) kész román pártok, szintén előre menekül. Most először a magyar szervezet is megpróbálja megszólítani a román szavazókat – dacára annak, hogy az etnikai átszavazást szinte utolsóként a térségben elutasítja. „Legyen Erdély az ország homloka” – ez az üzenet jelent meg a román nyelvű RMDSZ-plakátokon. A magyar érdekképviselet nem tud és nem akar leszállni a konfliktusverseny-alapú politikai vasútról. Az RMDSZ is ki akarja jelölni, hogy kik legyenek az elsőek, és kik a másodikok, harmadikok és sokadrendűek, hasonlóan a mai tekintély- és kirekesztés alapú hatalmi gyakorlat többi szereplőjéhez.

Az RMDSZ annak a magyar kormánynak a szövetségese, amely a nemzetállamok megerősítésével házal ciklusok óta, és ezzel a programmal nyert meg több választást. És egy olyan országban kell a nemzetállam mellett felszólalnia, amelyben a nemzetállam a szövetség által képviselt kisebbségi közösség számára a legnagyobb veszélyforrás, a legfenyegetőbb csapda, sok évtizedes rémálom. Feloldhatatlan paradoxon, és a szövetség nem is bíbelődik a feloldásával.

Volt már rá példa Romániában, hogy a románoknál is románabb nacionalizmussal nyert választást egy kisebbségi: a szász Klaus Iohannis. E győzelemmel sokan veszítettek: elsősorban a kisebbségi közösségek, tovább romlott az amúgy sem felhőtlen szász–magyar viszony. (Az utóbbi hetek szo-

morú eseménye, hogy kisebbségi köztéri feliratokért a székelyföldi magyar önkormányzatokat megbírságotlák, a szászöldi szászokat nem. Az RMDSZ a szászok privilégiumaira mutogatott, de tényleges jogvédelem, helyreigazítás-korrekciónem történt, viszont tovább nőtt a feszültség).

A szövetség az EP-kampányban megpróbálta átvágni ezt a gordiuszi csomót, és a „ki legyen az első” kérdésre a regionális ellentétekkel válaszolt. Legyen Erdély az első – hirdeti az RMDSZ, abban a reményben, hogy a transzszilvanista románok közül (érdemi, hatékony román transzszilvanista mozgalom híján) majd néhányan átszavaznak. És ha nem is lesz átszavazás, de legalább nem mondhatja senki, hogy az RMDSZ képtelen volt megnevezni egy kedvezményezettet, képtelen volt másokat hátrább rangsorolni, beszállni az egymás legyőzésére alapuló politikai versenybe.

A magyar közösség számára természetesen van saját, házi használatú, csak a magyaroknak szóló üzenete is. Például az, hogy legyen végre európai szintű kisebbségvédelem. Nem akármilyen, és nem akárkinek: csakis az őslakos kisebbségeknek, nehogy véletlenül valaki azt higgye, hogy a betelepülő muszlimok vagy a zsidók oldalára állna az erdélyi magyar érdekvédelem. E mellett még egy politikai cél, kívánság jelenik meg: jöjjön több pénz az Európai Unióból, jusson például traktorra – ismételtetik az RMDSZ-es politikusok úton-útfélen. Jól látják ők is, a kisebbségvédelmi kampány ma már nem mozgat meg senkit annyira, hogy elmenjen az urnáig. Egyrészt azért, mert ma még – dacára az egyre radikálisabb, újnacionalista román politikában – senki sem érzi tényleg fenyegetettnek magát. Az a félelem és szorongás, ami a kilencvenes években mozgósította az erdélyi magyar szavazókat, valamelyest oldódott. A Brüsszel-ellenes magyarországi politikai kampány, amely Erdélyben is dübörög, erodált mindenféle unióval szembeni bizalmat, szimpátiát. Mi vinné el az EP-választásra az erdélyi magyarokat, ha a kisebbségi jogait nem féltik, Brüsszelt az új Moszkvaként ismerik, nem várnak és nem remélnék semmit? Hát az unió támogatásából megvásárolható új traktor ígérete – így okoskodik az RMDSZ, és valószínűleg van ráció ebben a taktikában. A pénz az új Moszkvától sem bűdös, ahogy nem volt az a régítől sem: az erdélyi magyar közösség is túlélésre játszott, játszik, kiegyezésre, haszonszerzésre – mint mindenki – az erdélyi magyarok is kaphatók. Nem látni, hogy ez a leegyszerűsítő, közvetlen, rövid távú érdekekre apelláló üzenet mire lesz elég. (Az RMDSZ EP-képviselő-állításának amúgy semmi köze nincs saját politikai programjához. Egyszerű, szervezetten belüli kiegyezés és leszámolás történt, az EP képviselői hely nem a politikai érdekérvényesítés eszköze, hanem a párton belüli jutalmazás, hierarchizálás módja). Talán mégiscsak lesznek olyanok, akik elmennek szavazni, legalább azok, akik új traktort szeretnének. Akik ennél is többet, mondjuk a külföldön dolgozó munkavállalók védelmét, infrastruktúra-fejlesztést remélnék az új unió politikától, azok a román pártok valamelyikére, a sok nacionalista közül a kevésbé nacionalistákra fognak szavazni. Vagy nem mennek el szavazni, mert kiábrándultak, reményvesztettek, mert a sokéves unióellenes kampányt nem lehet felülírni most néhány közepesen ötletes plakáttal.

A hosszú távú következmények azonban egyértelműek: az újnacionalizmus Romániában is keresi a hangját jobb- és baloldalon egyaránt. Ezzel a magyar érdekképviselő nem tud és nem is akar semmit sem kezdeni, hiszen maga is a magyar újnacionalizmus képviselője, hirdetője. A román liberálisok egy olyan magyarellenes újságíró, Rares Bogdant jelöltek a választási lista élére, aki a Vadim Tudor–Gheorghe Funar-korszakot is maga mögé utasítja gyűlölködő, konfliktusgerjesztő megnyilvánulásaival. A különbség az, hogy míg a Funar–Vadim Tudor-korszakban volt elhatárolódó, a magyarokkal szolidáris ellenzék, addig ma nincs ilyen, fel sem merül, hogy ez valami jogellenes, társadalomellenes jelenség volna.

Ma ez az újnacionalizmus a román uniós politika, és erre az RMDSZ csak rálicitálni tud, úgy, hogy közben élezi és mélyíti a konfliktusokat. Lehet, hogy végül sikerül megvásárolni a vágyott traktorokat – csak munkaerő nem lesz hozzá, mert nincs a munkaerő-elvándorlást lassító, akadályozó program, akarat. És nem történik meg a rendszerváltás óta ígérgetett, késleltetett mezőgazdasági reform sem, amelynek egyik feltétele a romániai regionális egyenlőtlenségek kezelése, az együttműködések erősítése. Úgy azért eléggé nehéz, ha a politikai kampány kulcsmondata a regionális privilégiumok erősítése, a térségek szembeállítás, a történelmi konfliktusok kihasználása és tovább élesítése.

Úgy zajlik az uniós választási kampány, hogy nyomokban sem tartalmaz semmilyen uniós elképzelést, párbeszédet, újragondolást. Valamiféle együttműködés mondjuk mégiscsak van. Április végén ünnepelte Nagyváradi Romániához való „megtérésének” századik évfordulóját. A nagyszabású, utcai felvonulással, köztéri demonstrációval járó programhoz a kellékeket, eszközöket egy magyarországi cégtől bérelte a város – írják a nagyváradi kollégák. Száz év után sem elég felszerelt ahhoz a román adminisztráció, hogy ünnepelni tudja önmagát, de szerencsére segítségére van ebben a magyar mulatósipar. Végül is az emberek mit akarnak? Pecsenyét. Mindegy, hogy ki süti: a vesztes vagy a nyertes nemzetállam, a közpénzből önmagát ünneplő önkormányzat vagy az ügyeskedő magánvállalkozó. Egyszer, lehetőleg még ma, lakjunk jól, aztán majd holnap meglátjuk, mi lesz, kinek jut, kinek nem jut, ki lesz az első és ki az utolsó a sorban.